

Eräitä lintutietoja Kuusamosta vuosilta 1934—36, 1937—39 ja 1941—43.

TAUNO WAARAMÄKI.

Toivoen tuonnempana saavani tilaisuuden yksityiskohtaisemman esityksen laatimiseen Kuusamon linnustosta, mainitsen seuraavassa vain eräitä hajatietoja muutamista lajeista, koska ne lienevät omiansa täydentämään kyseellisistä lajeista Kuusamon kohdalta aikaisempien tietojen nojalla saatavaa kuvaa.

Corvus f. frugilegus L. Peltovariksia oleili 3 yks. Kemilän kylän pelloilla varisten ja harakoiden parissa 16. IV. 1942. Tämä on ainoa havainto peltovariksesta seitsemän vuotisen oleskeluni aikana alueella.

Coloeus monedula (L.). Naakan olen tavannut Kuusamossa vain kerran: 25. IV. 1943 yksi yksilö Määttälänvaaran kylässä lippu-tangon nenässä istuen.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchus Brehm. Yksinäinen, kapeanokkaista muotoa oleva yksilö, oleskeli 27. IX. 1938 Suiningin Lehdon kylässä kansakoulun lähellä, etsiskellen ruokaa m. m. tiellä olleista hevosenlantaläjistä.

Loxia pytyopsittacus Borkh. Isökäpylintu kuuluu Kuusamon vakinaiseen pesimälinnustoon (huomioiden tietenkin kannan periodiset runsausvaihtelut eri vuosina.) Monena vuonna olen tavannut lentopoikueita huhti—toukokuulla. Esiintyy alueella kautta vuoden.

Loxia leucoptera bifasciata (Brehm). Kirjosiipikäpylintu esiintyi alueella tammi—toukokuulla ainakin vuosina 1938, 1939 ja 1942 sekä keväällä 1943. Lintuja tapasin pikku parvina ja ainakin v. 1939 sekä 1943 ne lienevät pesineet alueella.

Calcarius l. lapponicus (L.). Lapinsirkku esiintyy muuttoaikoina, touko-, kesä- ja syyskuulla. Parvet, joissa toisinaan saattaa olla toistasataa yksilöä, oleskelevat tällöin mielellään pelloilla, etenkin kovaperäisillä, mutta myös suomilla. Pesimiseen viittaavaa en ole toistaiseksi havainnut.

Eremophila alpestris flava (Gm.). Lapinkiuru esiintyy myös vain muuttoaikoina pienin parvin toukokuun lopulla sekä lokakuussa. Keväällä ne ruokailevat mielellään oraspelloilla, syksyllä sänki-
mailla.

Parus c. cristatus L. Töyhtötiaisia olen tavannut vain 3—4 kertaa syys- ja helmikuulla.

Luscinia s. suecica (L.). Touko-, kesä- ja syyskuulla tavataan sinirinta alueella läpimuuttavana. Pesimiseen viittaavia havaintoja-kin on, mutta vasta lisätutkimukset tuonevat asiaan varmuuden.

Erithacus r. rubeculus (L.). 24. IV. 1938 näin 3—4 yks. punarintoja Oulankajoen kanjonilaaksossa jyrkillä kallionseinämillä lähellä Sallan ja Kuusamon rajaa. Muualla alueella en ole lajia tavannut.

Riparia r. riparia (L.). Törmäpääskey pesii alueella sekä luonnonbiotoopeilla jokien ja eräiden järvien hiekkatörmissä että kulttuurin aikaansaannoksissa, maantiesorakuopissa, sellaisissa paikoissa, missä pesätörmän maaperän aineskarkeus vastaa lajin vaatimuksia.

Dryobates m. major (L.). Isotikka on ollut yleensä melko harvoin tavattava lintu alueella, mutta ainakin syksystä 1941 lähtien kevääseen 1943 saakka niitä oli huomattavan runsaasti koko alueella. Keväällä 1942 löytyi useita pesiä. Mainittuna vuonna oli isotikka kolmivarvastikkaa ainakin neljä kertaa runsaslukuisempi.

Surnia u. ulula (L.), *Aegolius f. funereus* (L.), *Asio f. flammeus* (Pontopp.), *Strix nebulosa lapponica* Thunb. sekä *Strix u. uralensis* Pall. Mainitut viisi pöllölajia esiintyivät koko alueella erittäin runsaslukuisina vuosina 1941—42—43. Etenkin lapinpöllön runsaus oli huomattava. Harmaita- ja pitkähäntä- sekä peltomyyriä oli samoihin aikoihin myös paljon liikkeellä, samoin sopuleita. — Hiiripöllö, suopöllö ja tarhapöllö kuuluvat Kuusamon vakituiseen pesimälinnustoon (kanta vaihtelee runsaudeltaan eri vuosina). Todenäköistä on myös lapinpöllön sekä viirupöllön pesiminen alueella muinakin vuosina, mutta hyvin luultavalta se tuntuu ainakin 1942.

Falco t. tinnunculus L. Tuulihaukka pesii säännöllisesti alueella. Se esiintyy pesivänä sekä kulttuuriaukeikkojen laiteilla metsissä että soiden reunamilla ja kurujen ja jokikanjonien jyrkillä kallionseinämillä enemmän tai vähemmän etäällä kulttuurialueista.

Buteo l. lagopus (Brünn.) ja *B. buteo zimmermannae* Ehmcke. Piekanahaukkaa näkee säännöllisesti muuttoaikoina huhti—touku-kuussa keväällä sekä syys—lokakuulla syksyisin. Vaikka lajin eri tietojen mukaan pitäisi pesiä alueella, en toistaiseksi ole onnistunut sen pesimistä toteamaan, kun sensijaan hiirihaukka nykyisin on alueen yleisimpiä pesiviä haukkoja.

Haliaetus albicilla (L.). Heinäkuulla v. 1938 tuotiin minulle ammuttu, noin kaksivuotias merikotka, jota ampuja luuli maakotkaksi. Todennäköisesti oli kyseessä jokin Vienanmereltä harhautunut kiertelevä, ei vielä pesivä yksilö.

Pernis a. apivorus (L.). Mehiläishaukan olen tavannut alueella vain kerran, mikä ilmentänee lajin harvinaisuutta Kuusamossa. 20. VIII. 1942 1 yks. Suininkijärven rannoilla.

Spatula clypeata (L.). Lapasorsasta minulla on alueelta toistaiseksi vain kaksi omaa havaintoa. 8. V. 1938 oli kaksi lapasorsaa, ♂ + ♀, Suininkijärven laskujoen Varisjoen niskalla. Samoilla paikoin niitä 14. V. 1919 oli kokonaista 6 kpl., 3 ♂ + 3 ♀. Seuraavana päivänä ne olivat poissa. Yksityiskohtaisemmat tutkimukset tuonevat tuonnempana selvyuden siihen, olisiko tämä eteläisen faunan edustaja jo ehtinyt asettua pesimään johonkin sen biotooppivaatimuksia tyydyttävään järveen Kuusamossakin. Alueella hitaasti, mutta varmasti laajeneva kulttuuri ainakin tuntuisi välillisesti edistävän lajin leviämistä. Erittäinkin siellä toimitetut aika lukuisat järvenlaskut myötävaikuttavat lajille sopivien biotooppien syntymiseen ja enenemiseen. Leviäminen siis näyttää olevan odotettavissa, jolleivät ilmastolliset tai muut tekijät aiheuta kannan pienentymistä niillä lajin nykyisillä pesimisalueilla, joista käsin se yhä etenee ja joiden alueiden periferiassa Kuusamokin pian lienee. (Tavattu kesällä 1914 Muojoella, A. VALTAVAARAN mukaan; Luonnon Ystävä 1915 s. 211.)

Charadrius hiaticula (tundrae) [Lowe]?). Tylli pesii vakituisesti alueella eräiden järvien rannoilla. (Toistaiseksi ei liene täysin varmaa, onko kyseessä muoto *tundrae*.) Kiintoisia lajin pesimisbiotooppeja ovat alueella olevat laskettujen järvien ja lampien vesijättö-rannat eli „naatikat“ kuten niitä paikkakunnalla nimitetään. Ne ovat enemmän tai vähemmän kasvittomia, muta- tai hiekkaperäisiä, aukeita ja alavia, kooltaan vaihtelevia. Eräänkin tällaisen hyvän „tyllijärven“ rannoilla pesii n. 6—8 tylliparia, vaikka järvi on vain n. 1 km²:n laajuinen. Pienempienkin lampien „naatikoilla“ pesii 3—4 paria. Koska useimmat Kuusamon luonnontilassa olevat järvet ja lammet eivät rantojensa laadun puolesta vastaa lajin biotooppivaatimuksia, näyttää tyllin esiintyminen alueella ainakin osaksi olevan välillisenä seurauksena järvenlaskutoiminnasta. Kun toisaalta heinäniittyjen veden korkeutta tällaisilla seuduilla aika ajoin kastelutarkoituksessa patoamalla nostetaan, tuhoutuu eräinä vuosina suuri

osa tyllin pesistä, jopa niin, että pesiminen kokonaan estyy näillä lajille muuten mieluisilla biotoopeilla.

Squatarola s. squatarola (L.). Yksinäinen rantakurmitsa oleskeli Laajusjärven alavalla mutarannalla 10. IX. 1938 syysmatkallansa etelään.

Vanellus vanellus (L.). Kolme kertaa olen alueella tavannut töyhtöhyypän, aina yksinäisen linnun: 2. VI. 1938 vesiperäisellä lammenrannalla lähellä Määttälänvaaran kylää kulttuuriaukeikolla; 26. IV. 1939 Varisjoen niskalla jään reunalla; 20. V. 1943 Tavajärvellä kostealla rantapellolla. Ehkä lisääntyvä kulttuuribiotooppien vaikutus ilmenee tämänkin lajin „pistäytymisissä“ alueelle.

Calidris temminckii (Leisl.). Kangassirriäisiä pesi kolme paria eräässä Yli-Kitkajärven saassa, jossa 22. VI. 1938 löysin yhden parin 3 untuvapoikasta.

Numenius arquata (L.). Isokuovi edustaa Kuusamon pesimälinnustossa jo vakinaisesti, joskin harvalukuisesti, asettunutta „eteläistä“ ainesta. Koska olen tavannut sen pesivänä toistaiseksi vain kulttuuribiotoopeilla, vaikka sille sopivia luonnonbiotoopeja, soita, on alueella yllykyllin, näyttää lajin yleistymiseen täällä sen pesimisalueen raja-alueilla, ainakin jossain määrin juuri kulttuuribiotooppien lisääntyminen myötävaikuttaneen.

Larus f. fuscus L. Selkälökkeja pesii alueella ainakin Tavajärvessä 1—2 paria vuosittain.

Sterna h. hirundo L. Kalatiira pesii ainakin molemmissa Kitkajärvissä sekä Tavajärvessä. Aikaisemmin pesinyt m. m. Suininkijärvessä, mutta on ihmisen hävitystoiminnan johdosta nyttemmin sieltä kokonaan hävinnyt.

Zusammenfassung¹⁾: **Zerstreute ornithologische Beobachtungen aus Kuusamo.** Die Vogelfauna des Kirchspiels Kuusamo, dessen östliche Hälfte nunmehr zu den an die Sowjetunion abgetretenen Gebieten gehört, ist in den letzten Jahren wiederholt behandelt worden (O. F. 1942, p. 80—84, 1943, p. 33—58). Verf. teilt einige ergänzende Beobachtungen aus den Jahren 1934—36, 1937—39 und 1941—43 mit. — *Loxia leucoptera bifasciata* brütete vermutlich wenigstens in den Jahren 1939 und 1943. — Der früher sehr seltene *Dryobates m. maior* trat vom Herbst 1941 bis zum Ende der Beobachtungszeit (Frühjahr 1943) auffallend reichlich auf und war wenigstens 4mal so häufig wie der Dreizehenspecht. — Die Häufigkeit der Eulen (darunter *Strix nebulosa lapponica* und *S. uralensis*, welche wenigstens i. J. 1943

¹⁾ Von der Redaktion.

gebrütet haben dürften) war während des Massenvorkommens der Kleinnager in der Jahren 1941—43 besonders auffallend. — *Buteo buteo zimmermannae* gehört zu den häufigsten brütenden Tagraubvögeln des Gebietes. — *Charadrius hiaticula (tundrae?)* brütet vorzugsweise auf den Seesenkungen zufolge entstandenen mehr oder weniger vegetationslosen Verlandungen. — *Numenius arquata* brütet nunmehr regelmässig, wenn auch sehr spärlich (ausschliesslich auf Kulturgelände).

On the microbial decomposition of cellulose by wild gallinaceous birds (family *Tetraonidae*).

By HEIKKI SUOMALAINEN and EVI ARHIMO.

(From the Department of Biochemistry, Alcohol Research Laboratory, in co-operation with the Finnish Game Preservation Foundation, Helsinki.)

The characteristic anatomic feature of the gallinaceous birds, the strongly developed caeca, is commonly associated with the microbial digestion of cellulose. This conclusion is easily understood considering the fact that their food at times contains cellulose to a considerable degree. However, a decomposition of cellulose in the intestinal tract of gallinaceous birds has not been proved so far (cf. MANGOLD 1943).

We have made some experiments on this subject in connection with other work on the decomposition of cellulose. These experiments being discontinued for the present, it seems advisable to publish some of our more important results.

Material. Specimens of the following Finnish species have been available: capercaillie (*Tetrao urogallus* L.), black grouse (*Lyrurus tetrix* (L.)), hazel grouse (*Tetrastes bonasia* (L.)), and willow grouse (*Lagopus lagopus* (L.)) the age of the birds varied from downy young to adults.

Methods. The experimental work was carried out by our earlier methods (cf. VARTIOVAARA a. ROINE 1942; VARTIOVAARA, SUOMALAINEN a. ARHIMO 1944). The microbes were cultivated in ordinary cotton-plugged test tubes, containing 300 mg. of shredded wood cellulose in 15 ml. of the following nutrient solution.

Peptone „Witte“	3.0 g.
NH ₄ H ₂ PO ₄	2.0 g.
KH ₂ PO ₄	1.0 g.
MgSO ₄ + 7 H ₂ O	0.2 g.
NaCl	0.1 g.
FeSO ₄	traces